

Святіший Отець Іван Павло II вважав, якщо система освіти зуміє синтезувати віру і освіту, то III тисячоліття характеризуватиметься повністю сприйнятливою та справедливо сприйнятою культурою. Саме тому вся система освіти, а університетською особливо, полягає на синтезі розуму і віри, знання і віри, віри і культури.

Дотримання християнських норм і цінностей є важливою підвалиною при формуванні етичного суспільства, люди в якому могли б користатися з здобутків та досягнень науково-технічного прогресу згідно з критерієм справедливості. На такому фундаменті повинна будуватися загальнолюдська культура, складовою частиною якої є культура організації.

Література

1. M. E. Porter, *Competitive Advantage. Creating and Sustaining Superior Performance*, The Free Press, New York 1985.
2. K. H. Kilman, *Corporate culture. Psychology Today*, April 1985, s. 63 w A. Zarebska, *Zmiany organizacyjne w przedsiębiorstwie. Teoria i praktyka*, (A. Zarembska *Організаційні зміни на підприємстві. Теорія і практика*), Difin, Warszawa 2002.
3. E.H.Schein, *Organizational Culture and Leadership*, Jossey-Bass San Francisco-London 1986.
4. *Uniwersytety w nauczaniu Jana Pawła II*, (Університети у повчанні Івана Павла II) Інститут Наукowych Досліджень вищої Школи управління і підприємництва ім. Б. Янського. Варшава 1999, т. I.
5. A. Czemirski, M. Czegska, B. Nogalski, R. Rutka, A. Arpanowicz, *Zarządzanie organizacjami, TNOiK „Dom Organizatora”* (A. Чермінський, Б. Ногальський, Р. Рутка, А. Апанович. *Управління організаціями*), Торунь, 2002.
6. Л. А. Янковська. *Значення організаційної культури в сучасній економіці України. Наукові записки ЛУБП*, 2008.

УДК 343.123.12

Ю.Ю. Бражнік

*Відкритий міжнародний університет
розвитку людини «Україна»*

ФУНКЦІЇ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

Стаття присвячена розгляду функцій сторін кримінального провадження за новим КПК України, який визначає нові положення проведення негласних слідчих (розшукових) дій, використання технічних засобів під час встановлення обставин злочину, викриття винного проведення досудового розслідування.

Ключові слова: функції, оперативні підрозділи, слідчий, прокурор, сторони кримінального процесу.

Статья рассматривает процессуальные проблемы механизма реализации уголовно-процессуальных функций в уголовном процессе, исходя из новых положений уголовно-процессуального кодекса Украины при проведении негласных следственных (розыскных) действий, установление обстоятельств совершения преступления, виновного лица при проведении досудебного расследования.

Ключевые слова: функции, оперативные подразделения, следователь, прокурор, стороны уголовного процесса.

The article examines the judicial problems of mechanism of realization of уголовно-процессуальных функций in criminal procedure, coming from new positions of code of criminal procedure of Ukraine during realization of secret inquisitional (search) actions, establishment of circumstances of commission of crime, guilty person during prosecuting a pre-trial inquiry.

Key words: functions, operative subdivisions, investigator, public prosecutor, parties of criminal procedure.

Актуальність даної статті полягає в тому, що проблема процесуальних функцій в кримінальному процесі була розроблена на основі принципу змагальності і рівності сторін. Дослідження учених сприяли з'ясуванню і проведенню в життя таких важливих положень кримінально-процесуального закону, як розділення функцій звинувачення і суду, дослідженні обставин справи, ухвалення рішення за матеріалами кримінальної справи, відстоювання своїх позицій суб'єктами процесу, рівноправність сторін, незалежне положення судді по відношенню до сторін і т.д.

Теоретичні розробки за визначенням основних функцій кримінального процесу дали наукове обґрунтування процесуального статусу суб'єктів кримінального процесу. Були визначені процесуальні норми, що обумовлюють процесуальне положення особи в кримінальному процесі, правовідносини між

обвинувачем і обвинуваченим, захисником і суддею. Проте ця концепція в період її становлення залишала зовні розгляду ряд істотних аспектів проблеми. Не роз'яснювалося, зокрема, які функції здійснюються в досудових стадіях процесу, яке місце в системі функцій займають проміжні рішення судді і слідчого.

Наприклад, про клопотання учасників процесу, про застосування, зміну, відміну запобіжних заходів. Якими функціями є участь у справі цивільного позивача і цивільного відповідача, свідків, експертів та ін.

Пошуки відповідей на ці питання йшли в двох напрямках. Один з них – доповнення новими елементами поняття звинувачення, захисту і вирішенню справи в рамках концепції трьох функцій. Друге – визначення інших функцій, що виходять за ці рамки.

Проблеми кримінально-процесуальних функцій були предметом розгляду з боку низки вчених О.М. Гуляев, Н.С. Карпов, О.М. Ларін, С.М. Стахівський, В.М.Савицький, В.М. Стратонов, М.С. Строгович, С.В. Слінько, В.М. Тертишник, Л.Д. Удалова, О.Г. Яновська та ін.[1; 3; 4; 5; 9; 10]

Загальні завдання, які включають постановку проблеми полягають в тому, що правові положення кримінального судочинства визначені та сформульовані у ст. 2 КПК України. Вони не виключають, а навпаки, передбачають різні форми і методи їх реалізації відповідно судом, прокурором, слідчим. Кожний з них має притаманну саме йому спрямованість у вирішенні цих завдань. У свою чергу, інші суб'єкти кримінального провадження (підозрюваний, обвинувачений, потерпілий та ін.) мають свою спрямованість у діяльності, яку вони здійснюють і яка обумовлена характером їх інтересів у справі. Із спрямованістю тих чи інших видів процесуальної діяльності і пов'язано поняття кримінально-процесуальних функцій.

У теорії кримінального процесу відсутня єдина думка про вичерпне поняття кримінально-процесуальної функції. Кримінально-процесуальні функції – це визначені законом основні напрями кримінально-процесуальної діяльності. Водночас, для характеристики процесуальних функцій істотно важливим є те, що:

- вони закріплені у законі як певні види, напрями процесуальної діяльності;
- виділяються з усієї процесуальної діяльності як основні, оскільки кожна з них безпосередньо пов'язана з реалізацією завдань кримінального судочинства;
- здійснюються суб'єктами, які уповноважені на здійснення кримінального провадження, або мають у ньому процесуальний інтерес.

Вклад основного матеріалу. З урахуванням такого розуміння суті процесуальних функцій та відповідно до ст. ст. 7–9 КПК у кримінальному процесі виділяють такі три *основні функції*: функція обвинувачення; функція захисту; функція вирішення кримінального провадження по суті (правосуддя). Основними їх справедливо називають тому, що вони мають свій вираз на всіх стадіях кримінального процесу, а найбільше їх значення виявляється на стадії судового розгляду де визначається змагальна побудова кримінального провадження, встановлюються докази, які підтверджують або спростовують обвинувачення. Тільки на підставі доказів, які знайшли свій вираз у судовому засіданні слідчий суддя має повноваження постановити обвинувальний або виправдувальний вирок.

Подальша наукова розробка теоретичних положень кримінально-процесуальних функцій визначила нові функції сторін процесу, які у юридичній літературі виділяють: функцію розслідування; функцію нагляду за додержанням законності; функцію кримінального переслідування; функцію прокурорського нагляду та судового контролю; профілактичну функцію [8. с. 98].

Функції кримінального процесу завжди виконують певні суб'єкти процесу. Так, функцію обвинувачення, зокрема, здійснює прокурор, слідчий, потерпілий та ін. Функцію захисту – підозрюваний, обвинувачений, захисник та ін. Виключним суб'єктом реалізації функції правосуддя є слідчий суддя, колегіальний суд, або суд за участю присяжних.

Вказані кримінально-процесуальні функції здійснюються не ізольовано одна від одної, вони тісно пов'язані між собою, перебувають у певному співвідношенні й у сукупності забезпечують виконання завдань кримінального судочинства.

Система процесуальних функцій, яка має певні особливості. У ній є функції, що сполучаються, розвиваються і доповнюють одна одну, і тому один суб'єкт може реалізувати декілька процесуальних функцій; однак існують і функції несумісні, які один і той самий суб'єкт в одному кримінальному провадженні виконати не може.

Так функції нагляду прокурора за законністю в досудовому провадженні не лише не виключає але, навпаки, передбачає здійснення ним функції підтримання державного обвинувачення під час судового розгляду кримінальної справи, забезпечення захисту державних та приватних інтересів потерпілої сторони.

Під час реалізації слідчим функції розслідування, коли ним встановлено підстави для повідомлення особі про підозру, він формулює і пред'являє їй тим самим він реалізує з цього моменту функцію обвинувачення.

У вказаних випадках ідеться про сумісні процесуальні функції.

Коли ж йдеться про функції обвинувачення, захисту і правосуддя, то вони суворо розрізняються і тому суб'єкти, що здійснюють обвинувачення (так само як і захист), не можуть здійснювати правосуддя. Хто здійснює обвинувачення не може бути слідчим суддею та виконувати дану функцію. Слідчий суддя повинен бути неупередженим та незалежним у судовому провадженні.

Особливість системи процесуальних функцій полягає в тому, що обвинувачення, за загальним правилом, повинна мати протилежну сторону, а саме функцію захисту. Сформульоване і пред'явлене повідомлення про підозру викликає до життя функцію захисту, спрямовану на його спростування, доказування невинуватості.

Функція правосуддя здійснюється не інакше як на підставі сформульованого обвинувачення. Здійснення її означає правильне, згідно із законом і обставинами провадження, вирішення основного питання – про винність чи невинуватість підсудного і про застосування до винного справедливого покарання. Твердження про винність підсудного є підсумком діяльності суду. Воно одержує свій вираз у вироку – найважливішому акті правосуддя.

Новий КПК України ст. ст. 247-250 передбачив нову функцію у кримінальному процесу, за якою здійснюється судовий контроль з боку слідчого судді під час постанови ухвали про проведення негласних слідчих (розшукових) дій. Цю функцію відповідно до положень КПК здійснює спеціальний суб'єкт кримінального провадження – слідчий суддя.

Змістом цієї функції є розгляд і вирішення клопотань про проведення негласних слідчих (розшукових) дій за поданням слідчого, яке погоджено з прокурором. Якщо, згідно ст.ст. 255-257 КПК України проведення негласних слідчих (розшукових) дій було здійснено без ухвали слідчого судді, то матеріали проведення повинні бути надані до слідчого судді. Який постановляє, по – перше надати ухвалу на проведення негласних слідчих (розшукових) дій, матеріали проведення даних дій долучаються до кримінальної справи. По-друге, якщо слідчий суддя під час розгляду матеріалів визначить що було порушено право проведення негласної слідчої (розшукової) дії він приймає ухвалу за якою матеріали проведення негласної дії повинні бути знищені.

Контроль з боку слідчого судді має два положення. Перше передбачає надання ухвали для проведення негласних слідчих (розшукових) дій, друге – розгляд скарги на порушення чинного законодавства під час прийняття процесуальних рішень, проведення негласних слідчих (розшукових) дій, а також розгляд скарг на бездіяльність органів досудового розслідування та прокурора, у разі отримання дозволу на застосування заходів забезпечення кримінального провадження та проведення процесуальних дій, які обмежуються конституційні права та свободи особи.

Формами реалізації процесуальних функцій є: прийняття процесуальних рішень, постановою ухвали про проведення негласних слідчих (розшукових) дій, постановою вироку; виконання процесуальних рішень та ухвали слідчого судді; участь сторін кримінального провадження у провадженні процесуальних та слідчих дій.

Значним імпульсом для активізації досліджень проблеми процесуальних функцій є концепція реформування кримінальної юстиції. На підставі концептуальних положень в Україні була проведена реформа адміністративного, кримінального судочинства, прийнятий новий КПК України, який вступив у дію [10 с. 34].

В новому КПК з'явилися норми, чітко регламентуючі повноваження оперативних підрозділів, слідчого, прокурора, слідчого судді, а також визначені суб'єктивні права підозрюваного, захисника, потерпілого, цивільного позивача, цивільного відповідача їх представників. Увага привернута до функцій цих учасників процесу.

Висновки. Аналіз наукових положень у даному напрямку приводить до необхідності зробити певні висновки і класифікувати функції процесу.

Не відкидаючи основні функції процесу і розподіл їх на три основні функції, вважаємо за необхідне класифікувати функції таким чином.

Основні функції кримінального процесу: звинувачення; захист; вирішення матеріалів кримінальної справи.

Ведучі функції кримінального процесу: досудове розслідування; підтримка цивільного позову; забезпечення права на захист учасників процесу; нагляд прокурора за провадженням досудового розслідування.

Підлеглі функції кримінального процесу: розкриття злочинів; попередження злочинної діяльності; взаємодія правоохоронних органів.

Розглядаючи дану класифікацію функцій кримінального процесу, ми ставимо перед собою за мету визначити функцію для кожного учасника кримінального судочинства, вказавши пропозиції або за їх твердженням, або по їх виключенню, для забезпечення законності у кримінальному провадженні.

Література

1. Гуляев А.П. Следователь в уголовном процес се //А.П.Гуляев/ – М.: Юрид. лит. 1981.- 298с.
2. Гурджи Ю.А. Процессуальное обеспечение прав личности. Вопросы теории. //Ю.А. Гурджи/ -Одеса. Пальмира. 2006. -173с.
3. Джига М.В. Проведення дізнання в Україні. (навчальний посібник). //М.В. Джига, О.В. Баулін, С.І. Лук'янець, С.М. Стахівський/-К. Київський нац. ун-т МВС України. 1999. – 212с.
4. Карпов Н.С. Злочинна діяльність. //Н.С. Карпов/-К.: Вид-во Семененко Сергія. 2004. – 307с.
5. Ларин А.М. Расследование по уголовному делу: процессуальные функции. //А.М. Ларин/ -М.: Юрид. лит. 1986. – 260с.
6. Петрухин И.Л. Неприкосновенность личности и принуждение в уголовном процессе //И.Л. Петрухин/ - М.: Юрид. лит. 1989. – 160с.
7. Савицкий В.М. Язык процессуального закона. //В.М. Савицкий/ -М.: Юрид. лит. 1987. – 120с.

8. Слінько С.В. *Теорія та практика реформування досудового розслідування* // С .В.Слінько / Х.- Владимиров. 211. -280с.
9. Строгович М.С. *Курс советского уголовного процесса.* // М.С. Строгович. - М.: Юриздат НКЮ СССР. 1958. – 440с.
10. Тертишник В.М. *Гарантії істини та захисту прав і свобод людини в кримінальному процесі* // В.М.Тертишник/ -Дніпропетровськ.: Дніпр. державний ун-т внутрішніх справ. 2002. -350с.
11. Чувилов А.А. *Оперативно – розыскное право.* //А.А. Чувилов/ -М.: Академия МВД СССР. 1999. – 120с.

УДК 321:[316.354:351/354:331.07]

У.П. Бобко
здобувач

Львівського державного університету внутрішніх справ

ПРО ЕФЕКТИВНІСТЬ ЗАХИСТУ ТРУДОВИХ, СОЦІАЛЬНО – ЕКОНОМІЧНИХ ПРАВ ТА ІНТЕРЕСІВ ЗАСУДЖЕНИХ – ПРАЦІВНИКІВ ПІДПРИЄМСТ В ПЕНІТЕНЦІАРНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

У статті розглянуто шляхи вдосконалення та підвищення ефективності захисту трудових, соціально – економічних прав та інтересів засуджених-працівників підприємств пенітенціарної системи України. Проаналізовано існуючий стан дотримання прав засуджених та необхідність відповідних законодавчих змін, а також розробки типового організаційно – правового механізму удосконалення системи захисту прав та свобод засуджених – працівників підприємств пенітенціарної системи шляхом укладення колективних договорів, сторонами якого виступають органи державної влади та місцевого самоврядування, керівництво підприємства на якому працюють засуджені та комітет засуджених – працівників підприємства пенітенціарної служби та правозахисні громадські організації.

Ключові слова: *пенітенціарна служба України, права та свободи засуджених, колективний договір, органи влади, громадські організації.*

В статье рассмотрены пути совершенствования и повышения эффективности защиты трудовых, социально-экономических прав и интересов осужденных-работников предприятий пенитенциарной системы Украины. Проанализировано существующее положение соблюдения прав осужденных и необходимость соответствующих законодательных изменений, а также разработки специального организационно – правового механизма совершенствования системы защиты прав и свобод осужденных работников предприятий пенитенциарной системы путем заключения коллективных договоров, сторонами которого выступают органы государственной власти и местного самоуправления, руководство предприятия на котором работают осужденные и комитет осужденных – работников предприятия пенитенциарной службы и правозащитные общественные организации.

Ключевые слова: *пенитенциарная служба Украины, права и свободы осужденных, коллективный договор, органы власти, общественные организации.*

The article reveals the ways to improve efficiency and security of employment, socio – economic rights and interests of prisoners, workers' penitentiary system of Ukraine. The existing state rights of prisoners and the need for appropriate legislative changes and organizational development model – the legal mechanism of improving rights and freedoms of prisoners – the workers' prison system by collective agreements, the parties of which are public authorities and local self-management on which are convicted and sentenced Committee – employees of the penitentiary service and right protection civil society organizations.

Key words: *Prison Service of Ukraine, rights and freedom of prisoners, collective agreement, governments, civil society organizations.*

Постановка проблеми. Актуалізація євроінтеграційних ініціатив в Україні впродовж останніх років зумовлює не лише трансформацію соціально-економічної системи держави у відповідності до стандартів ЄС, але й вимагає здійснення визначених кроків щодо посилення захисту прав та свобод людини. Зокрема нагальним сьогодні є питання належного захисту прав та інтересів засуджених-працівників у пенітенціарній системі держави.

Засуджені, які зайняті на підприємствах пенітенціарних закладів, мають значну частину прав щодо їх захисту в процесі трудової діяльності, як і працівники, зайняті на підприємствах інших типів. Але, якщо для більшості підприємств необхідність дотримання прав найманих працівників чітко окреслена нормативно-правовими актами і врегульовуються, в основному, шляхом укладення колективного договору між трудовим колективом та власником, то серед ув'язнених, які працюють на підприємствах пенітенціарної системи, досі